

«Тасдиқ мекунам»:

Ректори Донишгоҳи байналмилалии забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи С.Улуғзода, доктори илми филология, профессор Гулназарзода Ж. Б.

«2» майи 2023 с.

ХУЛОСАИ

Шурои олимони Донишгоҳи байналмилалии забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода

Диссертатсияи Салимов Аслиддин Иномҷонович дар мавзӯи «Идеали баробарии иҷтимоӣ дар фалсафаи бостонӣ ва асримиёнагии тоҷик» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои фалсафа ба шиносномаи ихтисосҳои Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи ихтисоси 03.00.09 – таърихи фалсафа мувофиқ аст.

Салимов А. И. соли 2007 ба ДДҲБСТ (ш.Хучанд) ба факултети «Сиёсатшиносӣ ва муносибатҳои байналхалқӣ» дохил гардида, соли 2012 Донишгоҳи мазкурро бо ихтисоси «Сиёсатшинос-маъмур» хатм кардааст. Дар марҳалаи омода намудани диссертатсия Салимов А.И. аз соли 2014 ҳамчун аспиранти кафедраи фалсафа ва сиёсатшиносии Донишқадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи С.Улуғзода (ҳоло ДБЗХТ ба номи Сотим Улуғзода) фаъолият менамуд.

Роҳбари илмӣ - доктори илмҳои фалсафа, профессор Зиёӣ Х.М. ҷонишини директори Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи АМИТ ба номи А.Баҳоваддинов мебошад.

Диссертатсияи мавриди назар бори аввал дар ҷаласаи шурои олимони Донишгоҳи байналмилалии забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба

номи Сотим Улуғзода аз 28.04.2023, № 9 мавриди баррасӣ ва муҳокима қарор дода шуда, ба ҳимоя пешниҳод шудааст.

Таҳқиқоти диссертатсионии мазкур дар илми фалсафа мавзуи наву мубрам буда, мақсади асосии он таҳқиқ ва таҳлили масъалаи баробарии иҷтимоӣ дар осори илмии файласуфон ва мутафакирони тоҷик дар даврони бостон ва асрҳои миёна мебошад.

Мақсад ва вазифаҳои таҳқиқ. Барои расидан ба ҳадафи дар боло муайяншуда вазифаҳои зерин гузошта мешаванд:

- таҳлили мафҳуми “баробарии иҷтимоӣ” дар таърихи фалсафа;
- муайян намудани ҷойгоҳи “баробарии иҷтимоӣ” дар ҳалли масъалаҳои иҷтимоӣ дар таълимоти файласуфони аҳди бостон ва асримиёнагии тоҷик;
- баррасӣ ва арзёбии масъалаи идеали баробарии иҷтимоӣ дар таълимоти динҳои аҳди бостон ва мактабҳои фалсафӣю динии асримиёнагии тоҷик (фалсафаи калом, исмоилия, тасаввуф, машшоия);
- муайян намудани дараҷаи таъсири зинаҳои шуурнокии иҷтимоӣ ба рушди муҳити иҷтимоӣ;
- арзёбии тавсифи масъалаи озодӣ, гуманизм ва идеяи “шоҳи одил” ҳамчун асоси баробархуқуқӣ дар таълимоти машшоия;
- нишон додани нақш ва ҷойгоҳи дин, илму маърифат ва ахлоқи ҳамида ҳамчун омилҳои калидӣ барои таъмини адолат, озодӣ ва баробарӣ дар фалсафаи калом;
- муайян намудани таъсири ҷаҳонбинии фалсафӣ ва назариявӣ ба ҳуқуқ ва сиёсати иҷтимоӣ дар таърихи Шарқ;
- муайян намудани моҳияти ғояи баробарӣ дар таълимоти намояндагони аҳли тасаввуф;
- таҳлили алоқамандӣ ва таносуби мафҳуми «баробарӣ» бо мафҳумҳои «озодӣ», «адолат», «ҳуқуқҳои табиӣ» дар таърихи фалсафаи тоҷик.

Объекти таҳқиқот моҳияти баробарии иҷтимоӣ ҳамчун категорияи иҷтимоӣю сиёсӣ дар таърихи фалсафа мебошад.

Предмети таҳқиқотро андешаҳои файласуфони аҳди бостон ва асримиёнагии тоҷик доир ба масъалаҳои баробарии иҷтимоӣ ташкил медиҳад.

Асосҳои назариявии таҳқиқот. Дар таҳқиқоти диссертатсионӣ, муаллиф бештар ба муқаррарот ва хулосаҳои назариётчиёни илмҳои фалсафӣ, аз ҷумла, фалсафаи сиёсӣ, фалсафаи ҳуқуқ, осори муҳаққиқон ва мутафаккирони барҷастаи Ғарб, рус, тоҷик ва ғайра, ки бевосита ба мавзӯи таҳқиқот ру овардаанд, таъя намудааст.

Асосҳои методологии таҳқиқотро методҳои соҳавӣ, ташхис, таҳлил ва синтез, муқоиса ва методҳои дигари фалсафӣ, таърихӣ ва диалектикӣ ташкил медиҳанд.

Сарчашмаи маълумот. Маъхазҳои асосиро таълимоти мутафаккирони бузурги қадим ва асримиёнагӣ, ба монанди намояндагони зардуштия, Маздак, Афлотун, Форобӣ, Ибни Сино, Ҷомӣ, Т.Мор, Сен Симон, Маркс ва дигар файласуфон, инчунин, монографияҳо, мақолаҳои таҳқиқотчиёни хориҷӣ ва ватанӣ ташкил медиҳанд.

Заминаҳои эмпирикии таҳқиқотро далелҳои илман асоснокшуда, натиҷаҳои таҳқиқи илмӣ назарияҳои гуногун перомунӣ баробарии иҷтимоӣ ва адолат дар таърихи фалсафа ташкил медиҳанд.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот. Хулосабарориҳо аз кори илмӣ метавонанд ба ақидаҳои фалсафӣю иҷтимоӣ мутафаккирони тоҷику форс равшанӣ андохта, минбаъд масъалаҳои баробарии иҷтимоиро дар асоси онҳо муҳаққиқон мавриди муҳокима ва омузиш қарор диҳанд. Илова бар ин, маводҳои таҳқиқотӣ метавонанд барои таҳқиқи ҷамъбасти оид ба таърихи фалсафа, фалсафаи иҷтимоӣ ва

сиёсатшиносӣ ва таҳияи маводи таълимӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ истифода шаванд.

Навгонии илмӣ таҳқиқот аз он иборат аст, ки бори аввал ба таври комплекси ақидаҳои мутафаккирони тоҷик дар бораи баробарии иҷтимоӣ ва нақши он дар ҳаёти ҷамъиятӣ мавриди таҳқиқ қарор гирифта, дар ин росто:

- собит карда шуд, ки нуктаҳои назари мутафаккирон перомуни баробарӣ мухталиф буда, “баробарии сиёсӣ”, “баробарии иқтисодӣ” ва “баробарӣ дар имконият” шарҳҳои гуногун дошта метавонанд;

- тасдиқ гардид, ки дар таълимоти маздакия “баробарии иқтисодӣ” асоси баробарии воқеӣ доништа шуда, инсонҳо дар имконият ва натиҷаҳои иқтисодӣ бояд баробар бошанд;

- муайян карда шудааст, ки идеяи баробарии иҷтимоӣ дар таълимоти намояндагони машшоияи шарқӣ аз ақидаҳои мутафаккирони Юнон ва Рими қадим сарчашма гирифта, хусусиятҳои хос дорад. Мутафаккирони тоҷик муътақиданд, ки “Шоҳи одил” таъминкунандаи адолат ва баробарии иҷтимоӣ мебошад;

Диссертатсия аз муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, ду боб, ки дарбаргирандаи шаш зербоб аст, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот ва рӯйхати адабиёт иборат мебошад. Ҳаҷми умумии диссертатсияро 167 саҳифаи матни компютерӣ ташкил медиҳад. Дар муқаддимаи рисолаи диссертатсионӣ мубрам будани мавзӯи таҳқиқотӣ асоснок карда шуда ва дараҷаи омузиши мавзӯи интихобшуда таҳлилу баррасӣ гардида, робитаи таҳқиқот бо мавзӯҳои илмӣ нишон дода шудааст. Инчунин, дар он объект ва мавзӯи таҳқиқот, мақсади таҳқиқот, вазифаҳои таҳқиқот, фарзияи таҳқиқот, асосҳои назариявӣ ва амалии таҳқиқот, асосҳои методологии таҳқиқот, пойгоҳи таҳқиқот, навгонии илмӣ таҳқиқот, нуктаҳои асосии ба ҷимоя пешниҳодшаванда, мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ, саҳми шахсии

довталаб, тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ, сохтор ва ҳаҷми диссертатсия нишон дода шудаанд.

Боби якуми диссертатсия – **“Баробарӣ ва адолати иҷтимоӣ ҳамчун категорияҳои фалсафӣ-иҷтимоӣ ва инъикоси онҳо дар таълимоти динӣ ва фалсафии тоҷикони бостон”** аз ду зербоб иборат буда, дар он масъалаҳои илмию назариявӣ ва методологии таҳқиқи баробарӣ ва адолати иҷтимоӣ аз нигоҳи концептуалӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Чи тавре, ки дар таҳқиқоти диссертатсионӣ таъкид мегардад, адолати иҷтимоӣ шарти кулли ҳаёти шахсии инсонӣ ва коллективии одамон ба ҳисоб рафта, он натиҷаи дарбаргирии идеяҳои умумии инсонӣ маҳсуб меёбад. Аз нигоҳи диссертант “баробарӣ” – ин категорияи фалсафӣ буда, он аз овони наврасӣ тибқи вазъ дар муҳити иҷтимоӣ дар шуури инсонҳо шакл гирифта, эҳсосот ва тасаввуроти онҳоро дар бораи ҳуқуқ, сиёсат, иқтисод ва ахлоқ инъикос менамояд.

Боби дуюми таҳқиқоти диссертатсионӣ – **“Баррасии масъалаҳои баробарии иҷтимоӣ ва адолат дар таълимоти фалсафии динии мутафаккирони асримиёнагии тоҷик”** аз чор зербоб иборат буда, дар он принципҳои асосии рушди баробарии иҷтимоӣ ва адолати иҷтимоӣ аз нигоҳи мутафаккирони асримиёнагӣ таҳлил ва баррасӣ гардидаанд.

Дар маҷмӯъ, идеяи баробарии инсонҳо дар тасаввуф ва таълимоти ахлоқии мутафаккирони тоҷик дар шаклҳои ормонӣ, ахлоқӣ ва иҷтимоӣ зухур карда, онҳо дар муайян кардани баробарӣ ва нобаробарии иҷтимоӣ, адолат ва беадолатӣ, озодӣ ва ноозодӣ, ахлоқ ва бадахлоқӣ саҳми арзишманд гузоштаанд. Муаллифи рисола хулосаҳои худро дар 11 банд пурра нишон додааст, ки ин аз нуктасанҷӣ ва ба ҳадаф расиданӣ ӯ дарак медиҳад.

Шурои олимони Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода рисолаи илмии Салимов Аслиддин Иномҷоновичро дар мавзӯи **«Идеали баробарии иҷтимоӣ дар фалсафии**

бостонӣ ва асримиёнагии тоҷик» баррасӣ намуда, чунин хулосабарорӣ намуд:

Муҳиммияти мавзуи интихобшуда инчунин дар он ифода меёбад, ки омузиш ва баррасии ғояҳои баробарӣ ва адолат барои ташаккули ҷомеаи демократӣ мусоидат менамоянд.

Проблемаи баробарии иҷтимоӣ ва адолати иҷтимоӣ дар ҳамаи давраи замони фикри шахсиятҳои машҳури таърихи ба худ ҷалб намудааст. Бояд зикр кард, ки тамоми таърихи инсоният низ таърихи муборизаҳо барои адолат, озодӣ ва баробарӣ аст. Муборизаҳо, идея ва идеалҳо оид ба ин масъала аз давраи қишрбандишавии муносибатҳои ҷомеа оғоз гардиданд, зеро маҳз ҳамин ба қишрҳои мухталиф ҷудошудани ҷомеа сабабгори пайдоиши нобаробарии иҷтимоӣ гардид. Дар меҳвари чунин раванд бошад, ҳаёти инсон меистод.

Андешаҳо доир ба “давлати идеалӣ”, “ҷомеаи идеалӣ” низ дар ҳамаи давра ба миён омаданд, ки инсоният баъди ташкили гуруҳҳои авлодӣ ба муносибатҳои синфӣ дохил шуда, истисмори одамро аз тарафи одам ба вуҷуд овард. Бояд иқро кард, ки масъалаҳои нобаробарии сиёсӣ ва иқтисодӣ дар давраҳои гуногуни таърихӣ ба пайдоиши таълимоти маздакия, монавия дар Шарқ дар аҳди бостон ва назарияҳои гуманизм, либерализм, сотсиализм, коммунизм, феминизм, анархизм, утилитаризм, индивидуализм, интернационализм дар Ғарб дар давраҳои нав мусоидат намуда, сабаби инқилобҳои таърихӣ гардид.

Рисолаи Салимов Аслиддин Иномҷонович яке аз масъалаҳои мубрам ба шумор рафта, дар он масъалаҳои нобаробарии сиёсӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ аз нигоҳи мутафаккирони тоҷик таҳлил ва хулосабарорӣҳои дақиқ карда шудаанд. Файласуфони тоҷик оид ба ҳалли умдатарин муаммоҳои умумиинсонӣ ва умумимазҳабӣ кушишҳои арзиманд намудаанд. Ин муборизаҳо дар ҳаёти онҳо ва таълимоти ҷовидонашон дидан мумкин аст.

Мазмуни асосии диссертатсия дар 5 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи ба фехристи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон рӯи ҷоп омадааст.

[1-М] Салимов А.И. Баробарии иҷтимоӣ аз нуқтаи назарари Абдурахмони Ҷомӣ. Паёми донишгоҳи омузгорӣ // № 1 (62-2). Душанбе, 2015. С.377-380.

[2-М] Салимов А.И. Социальное равенство с точки зрения маздакизм // Паёми донишгоҳи омузгорӣ. № 5-2 (66). Душанбе, 2015. С. 13-17.

[3-М] Салимов А.И. Баробарии иҷтимоӣ аз нуқтаи назари Ибни Сино // Ахбори академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон № 4 (240). Душанбе, 2015. С. 67-71.

[4-М] Салимов А.И. Идеи социального равенства в учении Зороастризма // Ахбори академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон № 3 (247). Душанбе, 2017. С.58-64.

[5-М] Салимов А.И. Проблема социального равенства в учении Абунаср Фараби // Ахбори институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳоваддинови Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. № 2. Душанбе, 2017. С.34-37.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Салимов Аслиддин Иномҷонович дар мавзӯи «Идеали баробарии иҷтимоӣ дар фалсафаи бостонӣ ва асримиёнагии тоҷик», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои фалсафа аз рӯи ихтисоси 09.00.03 – таърихи фалсафа пешниҳод гардидааст, кори илмии анҷомёфта буда, тамоми хусусиятҳои кори диссертатсиониро ифода менамояд ва ба талаботи “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, № 267 ба тасвиб расидааст, ҷавобгӯ буда, ҷиҳати дифоъ тавсия дода мешавад. Хулосаи мазкур дар маҷлиси васеи шурои олимони ДБЗХТ ба номи Сотим Улуғзода қабул гардид. Дар ҷаласа

иштирок карданд 21 нафар. Натиҷаи овоздиҳии кушода, ҷихати ба ҳимоя пешниҳод намудани диссертатсияи Салимов Аслиддин Иномҷонович ба тариқи зайл сурат гирифт:

тарафдор - 21 нафар; зид – нест; бетараф - нест. Суратчаласаи № 9/ 5 - 4 аз 28.04.2023.

Раиси шурои олимон,
профессор
Тел.: 2 32 50 00
E-mail: Rektorat@ddzt.tj

Гулназарзода Ж.Б.

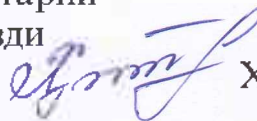
Муқарризон:

доктори илми фалсафа, профессори кафедраи
фалсафа ва сиёсатшиносии Донишгоҳи
байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон
ба номи Сотим Улуғзода
тел.: (+992) 93 713 03 72
почтаи эл: shukratk@mail.ru

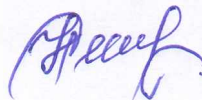
Карамхудоев Ш.Х.

номзади илми фалсафа, дотсенти
кафедраи фалсафа ва илмҳои гуманитарии
Академияи идоракунии давлатии назди
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон
Тел.: (+992) 98 513 07 63
E-mail: makhfiloro@inbox.ru

Ҳайдарӣ С.С.

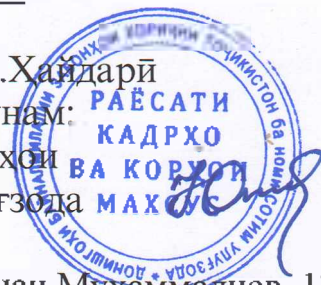
Котиби шуро,
Телефон: (+992) 938 30 05 66
E-mail: safarovanargiz.1966@mail.ru

Сафарова Н.С.

Имзои: Ш.Х.Карамхудоев., С.С.Ҳайдарӣ
ва Н.С.Сафароваро тасдиқ мекунам:

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои
махсуси ДБЗХТ ба номи С. Улуғзода

Ҷӯсупова Б.Ғ.

Нишонӣ: 734019, ш.Душанбе, кӯчаи Муҳаммадиев, 17/6.

Муассисаи давлатии таълимӣ

«Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон
ба номи Сотим Улуғзода»

Тел.: +992 372325000, Факс: +992 372325003, Сомона: www.ddzt.tj